

ГОЛОВАЧУК Валентина

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-3644-4709>
v.holovachyk@chnu.edu.ua

ПЕРВУХІНА Світлана

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0003-0634-7526>
s.pervukhina@chnu.edu.ua

СТРУКТУРУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ: АНАЛІЗ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ

Потреба педагогізації в освіті стає щодня актуальнішою, оскільки знання продуктивно акумулюються людством, а рівень моральності падає, зокрема й тому, що діти та молоді люди все більше часу проводять в знеособлених інституціях. Очевидно, результати педагогізації освіти полягають в першу чергу в інтровертних продуктах роботи педагогічної свідомості – нових та вдосконалених педагогічних знанні, вміннях, здібностях, цінностях, мотивах. Аналізуючи ці продукти, доходимо висновку, що серед них педагогічні здібності в більшій мірі знаходяться поза увагою освітньо-виховної системи. Намагаючись осмислити педагогічні здібності, бачимо, що їх дуже багато, але всі автори викладають їх напів хаотично, об'єднуючи їх в групи частково некоректно, і головне – вони зовсім не запам'ятовуються. Це неприпустимо для викладача, який намагається підвищити свій рівень педагогічної компетентності, адже перше, що потрібно зробити з недоліком в своїй педагогічній діяльності, – це віднайти, якої педагогічної здібності не вистачає, якщо має місце такий недолік. Тому ми спробували структурувати наявні педагогічні здібності так, щоб треба було запам'ятовувати мінімум, а логічно мислити максимум.

Результатом нашого структурування є висновок, що всі педагогічні здібності є або частиною визначальних 4 педагогічних здібностей, або результатом поєднання 2 чи 4 з цих педагогічних здібностей, тобто можна логічно вивести всі педагогічні здібності з 4 визначальних. Структура педагогічних здібностей ми описуємо так. 1. Інтелектуальні: академічні та дослідницькі. 2. Чутливі: поетичні, емпатійні, причетності, такту, емоційної стабільності, фасилітації. 3. Комунікативні: трансляторні, реактивні, координувальні. 4. Організаційні (або управлінські, або волюнтаристичні): обмежувальні, розподілюючі, зосереджуючі.

Емотивні (або експресивні), сугестивні, мажорні є поєднанням чутливих та комунікаційних здібностей. Педагогічний такт є поєднанням чутливих та організаційних здібностей. Здібність бачити динаміку розвитку та дидактичні здібності є поєднанням інтелектуальних та чутливих здібностей. Педагогічна винахідливість є поєднанням всіх 4 визначальних педагогічних здібностей. Таким чином, можна графічним об'єктом зобразити структуру всіх педагогічних здібностей, а графічний спосіб подавати інформацію вирізняється простотою в запам'ятовуванні.

Ключові слова: педагогічні здібності, визначальні педагогічні здібності, інтелектуальні, чутливі, комунікаційні, організаційні здібності, поєднання визначальних педагогічних здібностей.

[https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).5](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).5)

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Потреба педагогізації освіти є нагальною та невідкладною. Захопившись успішним створенням, накопиченням та передачею знань, людство зовсім забуло про безпеку. Знання в руках людей, які себе вважають суттєво значущішими, ніж інших, є небезпечним, оскільки такі люди легко можуть застосувати це знання на шкоду іншим. Збільшення якості педагогічного вмісту освіти – це збільшення якості педагогічної підготовки майбутніх та теперішніх спеціалістів з викладання на всіх

рівнях. Найефективніший шлях підвищення якості теперішніх спеціалістів – це самовдосконалення, оскільки доросла людина вже є сформованою, тому підсвідомо опирається будь-яким зовнішнім впливам, а власній ініціативі та творчості підсвідомого супротиву не чинить. А от майбутні спеціалісти знаходяться в процесі формування як педагога та особистості, тому найефективніше здійснювати педагогічний вплив на них. Яким же чином підвищити якість цього впливу – так, щоб результати були якіснішими? А якими вони мають бути – ці результати? Очевидно, що результат педагогічної діяльності для самого педагога – це нові або вдосконалені знання, вміння,

здібності, цінності та мотиви. Знання освітня система дає, але вони задіяні у вельми певній мірі. Вміння теж на певному рівні напружуються, інакше педагогічна діяльність була б неможливою. А от педагогічні здібності, які практично збігаються з компонентами педагогічної діяльності [11, С. 80], - це царина, яку значно складніше сформувати, ніж отримати знання чи набути вміння, нерідко вона не збігається з наявною навчально-виховною системою, а прямо суперечить їй. Так, Т.Едісон, К.Лінней, К.Цюлковський, У.Черчилль, А.Чехов, А.Ейнштейн навчалися дуже погано, залишалися на другий рік в одному класі чи були вигнані за неуспішність [10]. З цих прикладів очевидно, що саме здібності в найбільшій мірі століттями залишаються поза увагою освітньо-виховної системи, тому саме на них варто зосередити увагу. І це не дивно, бо така ситуація випливає з природи педагогічних здібностей. Видатний український психолог Г. Костюк дефініював здібності як «психічні якості особистості людини, які виявляються в цілеспрямованій діяльності й обумовлюють її успіх. За діяльністю і результатами ми і розпізнаємо здібності особистості. Поза діяльності ми нічого не можемо про них сказати» [5, С. 307]

Тобто якщо вміння – це комплекс дій викладача, то здібності – це якості, які проявляються в діяльності, але до них не зводяться.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Матласевич О.В. здійснила аналіз основних теоретичних підходів до розуміння суті та компонентного складу педагогічних здібностей, обґрунтувала структурну організацію педагогічних здібностей, а також визначила запити суспільства щодо професійних якостей і навичок педагога, а відтак виділила гумор як найпотрібнішу педагогічну здібність, яку, отже, не можна випускати з уваги при структуризації педагогічних здібностей [7, 8].

Беляєва О.М. дослідила витoki і сучасний стан дослідження педагогічних здібностей у психолого-педагогічній літературі, досить вдало навела компонентний склад педагогічних здібностей [2].

Дослідники Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. в межах в межах

навчального посібника «Педагогічна майстерність викладача» дуже вдало визначили та відокремили одне від одного такт та педагогічний такт як педагогічні здібності й тим показали, що вони не відносяться до однієї й тієї ж визначальної здібності [4].

Швець Т.А. виокремила суто педагогічну здібність – бачити динаміку розвитку конкретної особистості [9].

3. ВИДІЛЕНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ, ЯКІ НЕ БУЛИ ВИРІШЕНІ РАНІШЕ

Вивчаючи літературу, в якій описуються чи досліджуються педагогічні здібності, помічаємо, що перелік педагогічних здібностей мав би бути складеним таким чином, щоб відповідати вимогам дидактичності, адже це підручний матеріал, за допомогою якого викладач має здійснювати рефлексію своєї педагогічної діяльності з метою її вдосконалення, а також шукати прояви педагогічних здібностей в студентах, аби зрозуміти, кому з них ефективно готуватись стати викладачем. Однак структурування педагогічних здібностей здійснюється напів хаотично, що не дає змоги ні студенту, ні викладачу запам'ятати їх як таблицю множення, а без такої «таблиці множення» аналізувати та вдосконалювати свою педагогічну діяльність неможливо.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Тому мета статті – проаналізувати наявну в науковій літературі інформацію про природу здібностей, виявити компонентний склад педагогічних здібностей та спробувати структурувати їх.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В результаті спроби структурувати педагогічні здібності вийшло, що всі педагогічні здібності є або частиною визначальних 4 педагогічних здібностей, або результатом поєднання двох чи трьох з цих педагогічних здібностей, тобто можна логічно вивести всі педагогічні здібності з 4 визначальних. Опишемо ці визначальні здібності.

1) Інтелектуальні

Очевидно, що спеціаліст з викладання будь-якої дисципліни має бути академічно успішним, аби питання змісту викладання не стояло в нього на порядку денному, якщо він хоче відбутись як педагог. Тому академічні здібності однозначно є першою складовою інтелектуальних здібностей, без яких студент навіть не закінчить ЗВО успішно. Однак якщо студент стає магістром та готується до викладання, то йому не вдасться обійтись без інтелектуальних здібностей, оскільки як предмет його спеціальності, так і педагогіка є науками, які не можуть існувати навіть у свідомості одного її носія без інтелектуальної динаміки: бачення проблеми, висування гіпотези, експериментів, аналізу результатів та корекції гіпотези. Якщо такої інтелектуальної динаміки у свідомості викладача нема, то годі сподіватись на збереження його особистісної зацікавленості як в предметах, які він викладає, так і в педагогічному процесі, який він веде: особистість завжди шукає те, що дає творчий пошук, а якщо його нема, зацікавленість переходить в інші аспекти її життєдіяльності, і викладач стає ремісником, а ремісник педагогом бути не може [4, С. 37]. Відповідно мнемонічні, імажинативні, атентивні, перцептивні (інтелектуальні), когитативні, гностичні, прогностичні, конструювальні, проєктивні здібності відносяться до інтелектуальних здібностей. [2, 6, 7] Творчі здібності теж є частиною інтелектуальних здібностей, оскільки творчість є природним наслідком вільного функціонування інтелекту.

2) Чутливі

Чутливі здібності – це здібності, які «проявляються в умінні проникати у духовний світ вихованців, розуміти їх почуття, бачити їх психічний стан у певний проміжок часу...» [3, С. 38] – це прояв не інтелекту, а психіки людини, яка має: 1) містити в собі всю гаму та глибину переживань, образів, відчуттів, станів, бо лиш тоді вона спроможна розпізнати все це в інших людях, 2) бути достатньо зосередженою на інших людях, щоб розпізнати за зовнішніми ознаками внутрішні стани інших. Ці здібності ми назвали Чутливими, оскільки ми не знайшли в науковій літературі групування цих здібностей таким способом. Перший пункт попередньої тези реалізується як Поетичні

здібності та формується за допомогою занурення в світ художньої літератури та інших видів мистецтва. Другий пункт попередньої тези реалізується як Емпатичні здібності – професійне зосередження на людях можливе лише при наявності сильної альтруїстичної позиції, яка формується на підставі здібності сильної емпатії (здатності пройтись станом іншої людини як самої себе), здібності такту (формується з метою не відштовхнути людину, яка тобі відкрилась і щодо якої ти можеш переживати емпатію, а ставитись до неї дбайливо, як до крихкої коштовності) та здібності причетності (внутрішня неможливість розірвати глибинні зв'язки, які сформувались між особистостями в процесі емпатійно-тактовної взаємодії, налаштованість підтримувати та розвивати їх, поки буде така об'єктивна можливість). Такт включає «толерантність та розуміння мотивів поведінки учнів» [2]. З реалізації чутливих здібностей випливає «здатність до емоційної і моральної підтримки дитини, прагнення до емоційної близькості у спілкуванні з нею, спрямування на психологічний комфорт і своєчасний розвиток особистості» [9] – про які чомусь ще пам'ятають в дитсадку, трохи в школі, а от студентів наївно дітьми уже не вважають ... Всі гуманістичні здібності типу поваги до студентів є прямим наслідком реалізації чутливих здібностей.

Здібність до динамічної емоційної стабільності – ще одна складова чутливих здібностей. Емоційну стабільність та динамічність особистості, які виокремлює Зязюн І.А., доцільно розглядати виключно разом, оскільки емоційна стабільність може забезпечуватись як низьким рівнем емоційності викладача (і учням з таким викладачем спокійно, але не цікаво), так і з динамічною емоційною стабільністю, при якій викладач «контрольовано (тобто в міру та доречно) випромінює емоції, забезпечуючи експресивність», без якої марно чекати відгуку учня на процес навчання) [7].

Фасилітативна здібність – «зацікавленість в успіхах студентів («ситуація успіху в навчанні»), створення доброзичливої атмосфери, яка полегшує та оптимізує педагогічну взаємодію, максимально сприяє самоактуалізації, самореалізації та саморозвиткові суб'єктів навчання» [2]. Дослідниця Беляєва О.М. відносить її до комунікативної, але фасилітативна функція не

може бути віднесена до комунікативних, оскільки вона формується виключно в межах індивідуальності, а за допомогою комунікації проявляється; а відтак росте чи знищується. Зацікавленість в успіху інших є наслідком емпатії та причетності, здібність до створення доброзичливого середовища лиш в процесі формування залежить від змісту комунікації, а в розвинутому вигляді ця здібність реалізується, враховуючи комунікаційні сигнали, але незалежно від їх природи.

3) *Комунікативні*

Дослідник Кузьміна Н.В. вважає, що «комунікативні здібності – це вміння легко вступати в контакт з іншими людьми й підтримувати з ними правильні стосунки», це «встановлення педагогічно доцільних взаємовідносин» [6] Комунікація – це спілкування, яке ніяк не встановлює відносини, бо відносини є результатом взаємодії чутливих та комунікативних якостей. Якщо виходити з визначення процесу спілкування [1, С. 81], то комунікативні здібності поділяються на наступні.

Трансляторна здібність – презентація навчального матеріалу, трансляція суспільного і професійного досвіду у вигляді знань, умінь, навичок; залучення до соціумної і загальної культури; обмін особистісними смислами, пов'язаними як з навчанням, так і з іншими видами діяльності [2]. Дослідниця Беляєва О.М. називає її презентативно-трансляторною, доречніше скоротити цю назву до суті.

Інформаційну здібність (обмін повідомленнями, прийом і трансляція будь-яких відомостей у відповідь на запит, обмін думками, задумами, рішеннями) [2] ми би замінили реактивною, оскільки трансляцію недоцільно вкладати у дві комунікативних здібності одночасно, а здатність чути – не виділяти окремо, в той час як це є найважливішою здібністю в комунікації. Пропонуємо назвати здібність чути **реактивною** тому, що партнер зі спілкування може зрозуміти, що його почули, тільки зі змісту реакції партнера, який почув інформацію не вухами, а всім єством своїм, тому видав реакцію, яка відрізняється від тієї, яка була б виявленою, аби партнер пропустив інформацію повз вуха.

Координувальна здібність – взаємне орієнтування й узгодження дій при організації

будь-якого виду сумісної діяльності будь-якого із суб'єктів освітнього процесу...» [2]

4) *Організаційні*

Організаційні здібності (або управлінські, або волонтеративні) стосуються інтелектуальних за напрямком діяльності, оскільки одне з базових завдань інтелектуала є структуризація всього, з чим він має справу, але знання та цілеспрямована діяльність з перетворення довільної поведінки на регламентовану – це дуже різні явища, тому організаційні здібності слід розглядати окремо від інтелектуальних.

Організаційні здібності – ці здібності керувати потоком педагогічної взаємодії, тобто:

1. **Обмежувальні здібності** – обмежувати обмежувальними чинниками (час, простір, програми, план та тип заняття*) (*«планування й організація заняття з урахуванням специфіки його організаційної форми (практичне, семінарське, лекційне, індивідуальне)» [2].

2. **Розподілюючі здібності** – розподіляти (2.1. увагу, 2.2. повноваження [3, С. 38], 2.3. складові заняття в часі) (2.1. *здібність до розподілу й концентрації уваги* – готовність на занятті і в усіх інших випадках спілкування тримати в полі зору всю групу вихованців, бачити одночасно кожного окремо, контролюючи свою поведінку – мовлення, жести, вираз обличчя, позу; 2.3. раціональний розподіл навчального часу для пояснення, закріплення, повторення матеріалу, вхідного і вихідного контролю знань, умінь і навичок [2]

3) **Зосереджувальні здібності** – зосереджувати (всіх учасників на одній меті, включати вихованців у різні види діяльності [3, С. 70]).

Волонтеративні здібності («стимуляція активності партнера з педагогічного спілкування на виконання тих чи інших дій» [2]) – це інша назва організаційних здібностей, адже управління – це не довільний потік виявлення, а свідоме спрямування єства за допомогою сили волі в тому напрямку, в якому довільно єство чомусь не рухається, з метою досягнення визначених результатів.

Всі інші педагогічні здібності є результатом поєднання описаних 4 здібностей.

1. **Експресивні здібності** [3], або «сценічна чарівність та заразливість» [4, С. 85], або «атракційність» [2] – це здібності

прояву емоції (яка є екстравертоване переживання), є результатом поєднання в особистості здатності переживати, тобто чутливої здібності, зі здатністю комунікаційною, яка можлива як здібність виключно при екстравертованій спрямованості особистості. **Емотивні здібності** – виклик у партнерів з педагогічного спілкування потрібних емоційних переживань – «трансфер емоцій», а також зміна за його допомогою власних переживань і станів [2]. Дослідниця Беляєва О.М. відносить емотивну функцію до комунікативних, але тим самим зводить «трансфер емоцій» до «трансферу», ігноруючи самі емоції. Емотивна здібність як «трансфер емоцій» відбувається тоді, коли є відповідні емоціям переживання і коли ці переживання проявляються доречно відносно переживань партнерів з педагогічного спілкування, тому емотивні здібності є результатом поєднання чутливих та комунікативних здібностей, а не лиш комунікативних, але по суті своїй емотивні здібності можна ототожнити з експресивними, тому нема сенсу виділяти їх окремо.

2. **Сугестивні здібності** («здатність чинити емоційно-вольовий вплив на вихованців» [1]) – це результат поєднання чутливих та експресивних (які є поєднанням чутливих та комунікативних) здібностей. Коли внаслідок емпатії та комунікативних здібностей викладача встановлені довірливі відносини, захопленість викладача предметом за допомогою експресивних здібностей передається учневі, а разом з нею – і всі інші складові особистості викладача, тобто відбувається комплексний, особистісний вплив викладача на особистість учня. Тому сугестивні здібності є результатом поєднання 2 визначальних складових, отже, нема сенсу виділяти їх як визначальні.

3. **Мажорні здібності** – «це позитив і гумор педагога, які допомагають активізувати навчальний процес, попередити чи безболісно ліквідувати конфлікт, зняти напругу». **Гумор** є здібністю, яку учні визнали найзатребуванішою в опитуванні Матласевич В.О. [8], тому ми маємо врахувати його в системі педагогічних здібностей. Очевидно, що гумор є поєднанням здібностей чутливості (чим сприймати) та експресії (як виражати), тобто поєднанням чутливості та комунікації.

Позитив – здібність бачити світ позитивно та створювати позитивну атмосферу навколо себе. Здатність бачити світ позитивно впливає зі стабільної емпатії, оскільки кожен бачить, що позитив сприяє росту та збереженню всього живого. Здатність створювати позитивну атмосферу навколо себе – це вже реалізація комунікативної здібності в питанні позитивного бачення світу, отже, позитив – це поєднання чутливих та комунікаційних здібностей.

4. **Дидактичні здібності** є результатом особистісної захопленості предметом, яке відноситься до інтелектуальних здібностей, та чутливості, скоригованої практичним знанням вікової психології, тобто здатності викладача дивитись на матеріал очима учня відповідного віку.

5. **Педагогічний такт** – це здібність, яка відрізняється від такту. «Такт – це здібність, при якій у найскладніших і суперечливих ситуаціях зберігається така повага до людини, яка дозволяє уникнути конфлікту, або, якщо це необхідно, використовується конфліктна ситуація в гуманних цілях» [4, С. 39]. «Педагогічний такт припускає: – повагу до студентів і вимогливість до них; – розвиток самостійності студентів у всіх видах діяльності і тверде педагогічне керівництво їх роботою; – увага до психічного стану студента, розумність і послідовність вимог до нього; – довіра до студентів і систематична перевірка їх навчальної роботи; – педагогічно виправдане поєднання ділового та емоційного характеру відносин зі студентами тощо» [4, С. 40]. Як бачимо, такт є чутливою здібністю, а педагогічний такт є поєднанням чутливих та організаційних здібностей.

6. Ну і суто педагогічна здібність – «бачити динаміку розвитку особистості, тобто здібність відчувати людину та знати, що їй потрібно для того, щоб сформуватися в особистість» [9] – поєднання чутливих та інтелектуальних здібностей – «відчувати і знати».

7. **Педагогічна винахідливість** – це якраз центральна педагогічна здібність, тому що є поєднанням всіх 4 визначальних педагогічних здібностей, але вона виявляється результатом багаторічного прогресуючого функціонування педагога. Якщо задаток педагогічної винахідливості є в студента, йому сміливо можна готуватись до викладання. Не страшно, якщо перших 10-15

років практики у педагога вона буде не на висоті, але займатись її формуванням ще в процесі навчання у ЗВО можна і треба.

Саме поєднання 4 визначальних педагогічних здібностей дає можливість особистості оптимально розвиватись як педагогу. Без однієї з них людину чекає успіх в дещо інших галузях:

- чутливість+комунікація+організація = релігія, пропаганда;

- наука+комунікація+організація = економіка, право;

- наука+чутливість+організація = медицина та соціальна галузь;

- наука+чутливість+комунікація = мистецтво.

Можна зауважити, що такі ж визначальні здібності є в політиці. Це так: політика та педагогіка розрізняються тим, що педагог формує особистості, а політик маніпулює

сформованими особистостями з певною метою і таким чином стає педагогом після педагога.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Таким чином, співвідношення педагогічних здібностей можна представити у вигляді графічного об'єкту, який набагато краще запам'ятовується, ніж таблиця з описами.

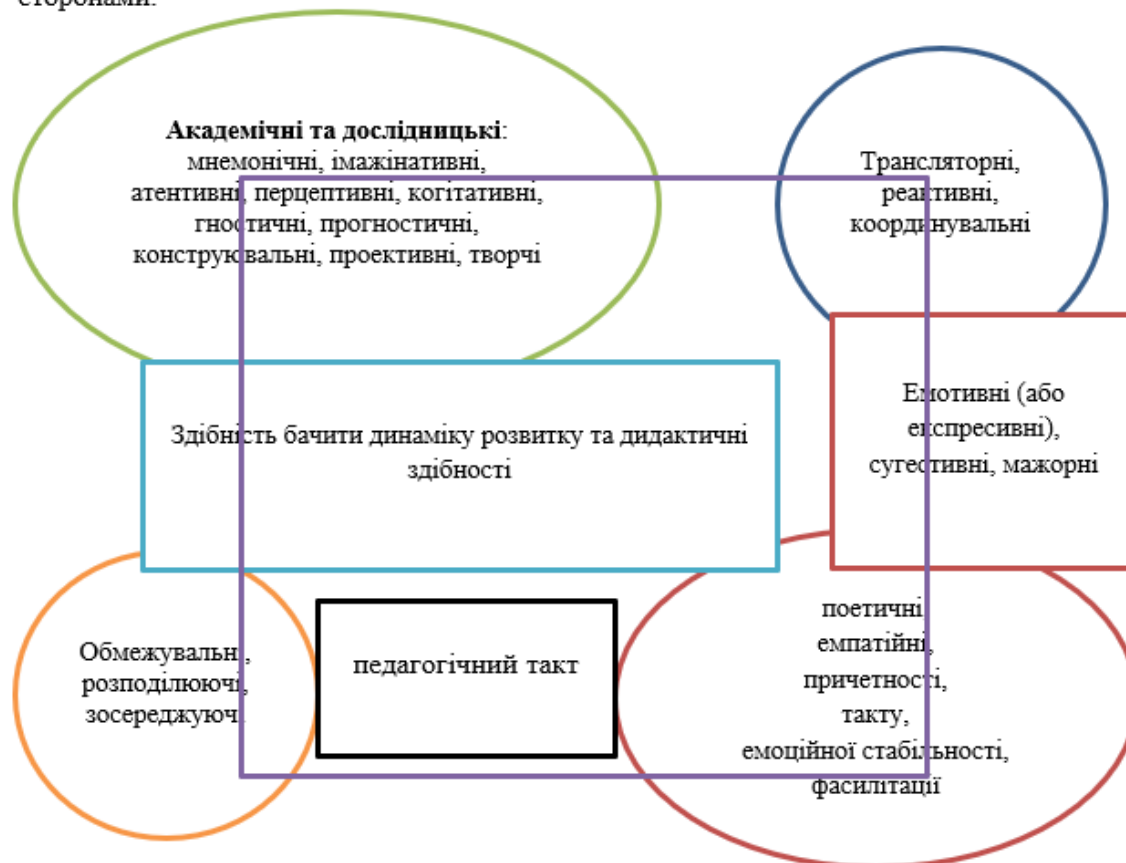
Перспектива подальших досліджень у даному напрямку полягає в дослідженні природи педагогічних здібностей з метою усвідомлення підвищення ефективності їх розвитку в майбутніх та теперішніх фахівцях з викладання.

Графічний об'єкт

Позначення

- інтелектуальні здібності
- комунікативні здібності
- чутливі здібності
- організаційні здібності
- педагогічна винахідливість

Прямокутники – це поєднання здібностей, позначення яких торкаються кутами сторонами.

Література

1. Антонова О. Є. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: [навч. посіб.] / О. Є. Антонова. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Житомир, 2014. 100 с.
2. Беляєва О.М. Педагогічні здібності: витоки і сучасний стан дослідження у психолого-педагогічній літературі. *Імідж сучасного педагога*. 2017. №7. С. 86-92
3. Бутенко Л. Л. Сходинки до педагогічної майстерності : словник з курсу «Основи педагогічної майстерності» / Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатівич. Старобільськ, 2015. 136 с.
4. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х, 2009. 140 с.
5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес та психічний розвиток особистості/ за ред. Л.М. Проколієнко. К, 1989. 608 с.
6. Кузьміна Н. В. Професійність особистості викладача та майстра виробничого навчання. Л.: Вища школа, 1990. 192 с.
7. Матласевич О.В. Компонентний склад та структура педагогічних здібностей. *Наукові записки національного університету Острозька академія. Серія: Психологія*. 2016. Вип.3. С. 119-133
8. Матласевич О.В. Педагогічні здібності: виклики сучасності. *Психологічні перспективи: зб. наук. пр.* Вип. 28. 2016. с. 340-351.
9. Швець Т.А. Актуальність формування професійних здібностей майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у системі фахової підготовки. *Роль педагогіки та психології в сучасному світі: мат. міжнар.наук.-практ. конф.*(11-12 листопада 2011р.). Львів, 2011. С. 35-36.
- 10.Шевченко О. Найвідоміші двієчники. Генії, які погано вчилися. <http://propaganda-journal.net/9286.html> (дата звернення: 15.02.2025)
11. Яковенко О. Психолого-педагогічний практикум: [методичний посібник] *Педагогічна діяльність* / Андрейчева А.О., Голубєва М.О., Жарук І.В. та ін. К., 2017. Ч.3. С. 78-88.

References

1. Antonova O.Ye. (2014) Slovyk bazovykh poniat z kursu «Pedagogika»: [navch. posib.] [Glossary of basic concepts in the course “Pedagogy”]/ O. Ye. Antonova. [2-he vyd., dop. i pererob.]. Zhytomyr. 100 s.
2. Bieliaieva O.M. (2017) Pedagogichni zdibnosti: vytoky i suchasnyi stan doslidzhennia u psykholoho-pedahohichnii literaturi. [Pedagogical abilities: origins and current state of research in psychological and pedagogical literature] *Imidzh suchasnoho pedahoha*. №7. S. 86-92
3. Butenko L.L. (2015) Skhodynyky do pedahohichnoi maisternosti : slovyk z kursu «Osnovy pedahohichnoi maisternosti» [Steps to Pedagogical Excellence : a dictionary for the course “Fundamentals of Pedagogical Excellence”]/ L.L. Butenko, O. H. Ihnatovych. Starobilsk. 136 s.
4. Kaidalova L.H., Shchokina N. B., Vakhrusheva T. Yu. (2009) Pedahohichna maisternist vykladacha: Navchalnyi posibnyk [Pedagogical skills of the teacher: A study guide]. Kh, 2009. 140 s.
5. Kostiuk H. S. (1989) Navchalno-vykhovnyi protses ta psykhychnyi rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of the individual]/ za red. L.M. Prokoliienko. K. 608 s.
6. Kuzmina N.V. (1990) Profesiinist osobystosti vykladacha ta maistra vyrobnychoho navchannia. [Professionalism of the teacher and master of industrial training] L.: Vyshcha shkola. 192 s.
7. Matlasevych O.V. (2016) Komponentnyi sklad ta struktura pedahohichnykh zdibnostei. [Component composition and structure of pedagogical abilities] *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiia. Serii: Psykholohiia*. Vyp.3. S. 119-133
8. Matlasevych O.V. (2016) Pedahohichni zdibnosti: vyklyky suchasnosti. [Pedagogical abilities: challenges of our time] *Psykholohichni perspektyvy: zb. nauk. pr.* Vyp. 28. s. 340-351.
9. Shvets T.A. (2011) Aktualnist formuvannia profesiinykh zdibnostei maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u systemi fakhovoi pidhotovky. [Relevance of Forming Professional Abilities of Future Preschool Teachers in the System of Professional Training] *Rol pedahohiky ta psykholohii v suchasnomu sviti: mat. mizhnar.nauk.-prakt. konf.* (11-12 lystopada 2011r.). Lviv. S. 35-36.
10. Shevchenko O. (2025) Naividomishi dviiechnyky. Henii, yaki pohano vchylisia. [The most famous failures. The geniuses who did not study well.] <http://propaganda-journal.net/9286.html> (data zvernennia: 15.02.2025)
11. Yakovenko O. (2017) Psykholoho-pedahohichniy praktykum: [metodychnyi posibnyk]. [Psychological and pedagogical workshop: [methodological guide].] *Pedahohichna diialnist* / Andreicheva A.O., Holubieva M.O., Zharuk I.V. ta in. K. Ch.3. S. 78-88.

Abstract

HOLOVACHUK Valentyna, PERVUKHINA Svitlana

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

STRUCTURING OF PEDAGOGICAL ABILITIES: ANALYSIS AND SYSTEMATIZATION OF DEFINING COMPONENTS

The need for pedagogization in education is becoming more urgent every day, as knowledge is being productively accumulated by humanity, and the level of morality is falling, in particular because children and young people spend more

and more time in impersonal institutions. Obviously, the results of the pedagogization of education are primarily in the introverted products of the work of pedagogical consciousness – new and improved pedagogical knowledge, skills, abilities, values, and motives. Analyzing these products, we come to the conclusion that among them, pedagogical abilities are largely ignored by the educational system. When we try to comprehend pedagogical abilities, we see that there are a lot of them, but all authors present them semi-chaotically, grouping them partially incorrectly, and most importantly, they are not memorable at all. This is unacceptable for a teacher who is trying to improve his or her level of pedagogical competence, because the first thing to do with a shortcoming in one's teaching is to find out what pedagogical ability is lacking, if any. Therefore, we tried to structure the existing pedagogical abilities in such a way that you would have to memorize a minimum and think logically to the maximum.

The result of our structuring is the conclusion that all pedagogical abilities are either part of the 4 defining pedagogical abilities or the result of a combination of 2 or 4 of these pedagogical abilities, i.e., all pedagogical abilities can be logically derived from the 4 defining abilities. We describe the structure of pedagogical abilities as follows. 1) Intellectual: academic and research. 2. Sensitive: poetic, empathic, involvement, tact, emotional stability, facilitation. 3. Communicative: translational, reactive, coordinating. 4. Organizational (or managerial, or voluntary): limiting, distributing, focusing.

Emotional (or expressive), suggestive, and major are a combination of sensitive and communication abilities. Pedagogical tact is a combination of sensitive and organizational abilities. The ability to see the dynamics of development and didactic abilities are a combination of intellectual and sensitive abilities. Pedagogical ingenuity is a combination of all 4 defining pedagogical abilities. Thus, it is possible to depict the structure of all pedagogical abilities as a graphical object, and the graphical way of presenting information is easy to remember.

Keywords: pedagogical abilities, defining pedagogical abilities, intellectual, sensitive, communication, organizational abilities, combination of defining pedagogical abilities.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2025 р.